

УДК 347.7:346.7:69.001.5

DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.280420.52.621

ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОСТІ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

ПАПІРНИК Р. Б.¹, канд. техн. наук, доц.,

БАБЕНКО В. А.^{2*}, канд. іст. наук, доц.

¹ Кафедра технології будівельного виробництва, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпро, Україна, тел. +38 (0562) 47-22-67, e-mail: prb@pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0001-7153-9378

^{2*} Кафедра українознавства, документознавства та інформаційної діяльності, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпро, Україна, тел. +38 (0562) 46-94-98, e-mail: ukr@mail.pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0001-7105-4653

Анотація. Постановка проблеми. Пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку будь-якої держави у сучасному світі є розвиток інновацій. Інноваційність будівельної галузі України надзвичайно важлива у забезпеченні ефективного розвитку країни в умовах викликів сучасної глобалізації та економічної кризи. Від інноваційного розвитку будівельної галузі значною мірою залежать економічне зростання, вирішення соціально-економічних проблем та конкурентоспроможність країни. Будівельна галузь сьогодні потребує запровадження нових технологій, матеріалів, нової техніки та знарядь праці. Тому важливим чинником для інноваційного розвитку сучасного будівництва мають стати наукова технічна творчість, винахідницька діяльність та її результати – об'єкти права інтелектуальної власності. **Мета роботи** – дослідження об'єктів права інтелектуальної власності в будівельній галузі, їх класифікація, узагальнення їх ролі та впливу на інноваційність будівельної галузі на сучасному етапі соціально-економічного розвитку. **Висновки.** Будівельна галузь України в останні роки розвивається активними темпами. Будуються та приймаються в експлуатацію житлові будинки, розвивається альтернативна енергетика, використовуються нетрадиційні джерела енергії. Але задля нових темпів росту, задля використання потенціалу будівельної галузі щодо скорочення енергоємності необхідне запровадження інноваційних технологій на основі об'єктів права інтелектуальної власності. Інноваційні методи будівництва та динаміка розвитку у цій сфері можуть дати поштовх позитивним зрушенням у залученні іноземних інвестицій в будівництво України, зробити національну будівельну галузь енергоефективною та конкурентоспроможною. Розвиток будівництва на основі широкого запровадження об'єктів права інтелектуальної власності має надзвичайно великий потенціал для інновацій, котрі вже використовуються та потребують більш широкого впровадження, а також для створення нових, революційних, інноваційних об'єктів, що сприятимуть матеріаломісткості, енергоефективності, технологічності та конкурентоздатності будівельної галузі України.

Ключові слова: інноваційність; будівельна галузь; науково-технічна творчість; інтелектуальна власність; об'єкти права інтелектуальної власності

ОБЪЕКТЫ ПРАВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ – ВАЖНЫЙ ФАКТОР ИННОВАЦИОННОСТИ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ

ПАПИРНИК Р. Б.¹, канд. техн. наук, доц.,

БАБЕНКО В. А.^{2*}, канд. ист. наук, доц.

¹ Кафедра технологии строительного производства, Государственное высшее учебное заведение «Приднiпровская государственная академия строительства и архитектуры», ул. Чернышевского, 24-а, 49600, Днiпро, Украина, тел. +38 (0562) 47-22-67; e-mail: prb@mail.pgasa.dp.ua ORCID ID: 0000-0001-7153-9378

^{2*} Кафедра украиноведения, документоведения и информационной деятельности, Государственное высшее учебное заведение «Приднiпровская государственная академия строительства и архитектуры», ул. Чернышевского, 24-а, 49600, Днiпро, Украина, тел. +38 (0562) 46-94-98, e-mail: ukr@mail.pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0001-7105-4653

Аннотация. Постановка проблемы. Приоритетным направлением социально-экономического развития любого государства в современном мире является развитие инноваций. Инновационность строительной отрасли Украины чрезвычайно важна в обеспечении эффективного развития страны в условиях вызовов современной

глобализации и экономического кризиса. От инновационного развития строительной отрасли в значительной степени зависят экономический рост, решение социально-экономических проблем и конкурентоспособность страны. Строительная отрасль сегодня требует внедрения новых технологий, материалов, новой техники и орудий труда. Поэтому важнейшим фактором для инновационного развития современного строительства должны стать научное техническое творчество, изобретательская деятельность и ее результаты – объекты права интеллектуальной собственности. **Цель работы** – исследование объектов права интеллектуальной собственности в строительной отрасли, их классификация, обобщение их роли и влияния на инновационность строительной отрасли на современном этапе социально-экономического развития. **Выводы.** Строительная отрасль Украины в последние годы развивается активными темпами. Строятся и принимаются в эксплуатацию жилые дома, развивается альтернативная энергетика, используются нетрадиционные источники энергии. Но для новых темпов роста, для использования потенциала строительной отрасли по сокращению энергоемкости необходимо внедрение инновационных технологий на основе объектов права интеллектуальной собственности. Инновационные методы строительства и динамика развития в этой сфере могут стать толчком к позитивным изменениям по привлечению иностранных инвестиций в строительство Украины, сделать национальную строительную отрасль энергоэффективной и конкурентоспособной. Развитие строительства на основе широкого внедрения объектов права интеллектуальной собственности имеет чрезвычайно большой потенциал для инноваций, которые уже используются и требуют более широкого внедрения, а также для создания новых, революционных, инновационных объектов, которые будут способствовать развитию материалоёмкости, энергоэффективности, технологичности и конкурентоспособности строительной отрасли Украины.

Ключевые слова: инновационность; строительная отрасль; научно-техническое творчество; интеллектуальная собственность; объекты права интеллектуальной собственности

OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS – AN IMPORTANT FACTOR FOR INNOVATION IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY

PAPIRNYK R.B.¹, *Cand. Sc. (Tech.), Assoc. Prof.*,
BABENKO V.A.^{2*}, *Cand. Sc. (Hist.), Assoc. Prof.*

¹. Department of Construction Production Technology, State Higher Education Institution "Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-a, Chernyshevskoho St., 49600, Dnipro, Ukraine, tel.: +38 (0562) 47-22-67; e-mail: prb@pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0001-7153-9378

^{2*} Department of Ukrainian Study, Documentation and Information Activities, State Higher Educational Institution "Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-a Chernyshevskoho st., 49600, Dnipro, Ukraine, tel.: +38 (0562) 46-94-98, e-mail: ukr@mail.pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0001-7105-4653

Abstract. Problem statement. Priority direction of socio-economic development of any state in the modern world is the development of innovations. The innovativeness of the construction industry in Ukraine is extremely important in ensuring the effective development of the country in the face of the challenges of today's globalization and economic crisis. The economic development, the solution of socio-economic problems and the competitiveness of the country largely depend on the innovative development of the construction industry. The construction industry today requires the introduction of new technologies, materials, new machinery and tools. Therefore, an important factor for the innovative development of modern construction should be scientific technical creativity, inventive activity and its results – objects of intellectual property rights. **Purpose.** Research of objects of intellectual property rights in the construction industry, their classification, generalization of their role and influence on innovativeness of the construction industry at the present stage of socio-economic development. **Conclusions.** Ukraine's construction industry has been developing at an accelerating pace in recent years. Residential buildings are being built and are being commissioned, alternative energy is being developed, and alternative energy sources are being used. But in order to accelerate growth, in order to harness the potential of the construction industry to reduce energy consumption, it is necessary to introduce innovative technologies based on intellectual property rights. Innovative construction methods and the dynamics of development in this field can give impetus to positive developments in attracting foreign investment in the construction of Ukraine, to make the national construction industry energy efficient and competitive. Building development based on the widespread adoption of intellectual property rights has an enormous potential for innovations that are already in use and in need of wider adoption, as well as for the creation of new, revolutionary, innovative facilities that contribute to material consumption, energy efficiency, adaptability and competitiveness. construction industry in Ukraine.

Keywords: innovativeness; construction industry; scientific and technical creativity; intellectual property; objects of intellectual property rights

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямком соціально-економічного розвитку будь-якої держави у сучасному світі постає розвиток інновацій. Інноваційність – важлива риса будь-якої галузі сучасного інформаційного суспільства. Від інноваційного розвитку будівельної галузі значною мірою залежить економічне зростання, вирішення соціально-економічних проблем, ефективний розвиток та конкурентоспроможність країни.

Відомі будівельні компанії світу вже кілька десятиліть поспіль застосовують новітні матеріали та технології у будівництві, зокрема: зводять «пасивні будинки» та будинки 000 – «розумні будинки» з унікальними якісними характеристиками, використовують геосистеми, дерев'яні конструкції, які не горять, 3D-друк, і навіть уже здатні зводити будівлі, що піднімаються над землею під час землетрусів [8]. Будівельна галузь України, з одного боку, завдяки розпочатому процесу модернізації запроваджує нові будівельні матеріали та технології їх виробництва, використовує нові конструкції та способи будівельного виробництва [5–7]. А з іншого, продовжує розвиватися на основі використання традиційних будівельних технологій та матеріалів, зокрема, технології із застосування піноблоків, цегли та бетону, залишаючись на сьогодні консервативною галуззю.

Українські девелопери вважають, що на вітчизняному будівельному ринку немає проектів, в яких би використовувалися справді інноваційні технології. Хоча українські забудовники й сконцентровані на якості виконуваних робіт, на впровадженні енергозберігальних технологій, на оптимальних і функціональних плануваннях, та «..все, що прийнято вважати інновацією, вже 5–10 років широко використовується у світовому будівництві» [8]. У першу чергу це пов'язано з тим, що «Україна залишається однією з небагатьох країн Європи, де фактично відсутні непрямі стимули підтримки інноваційної діяльності. Введення відповідних стимулів, що відповідають європейській практиці, і

створення необхідних інститутів, які б сприяли інноваційному розвитку, залишається одним із найважливіших завдань законодавчої влади» [13].

Аналіз публікацій. Інноваційні технології та їх вплив на розвиток будівельної галузі – тема наукових досліджень періоду незалежної України [3; 4; 16]. Наявні публікації присвячені напрямам інноваційної діяльності підприємств будівельної галузі, діагностиці інновацій у будівництві, цивільно-правовим аспектам містобудівного права [9; 23; 26; 27]. Серед наукових розвідок на означену тематику звертає на себе увагу стаття О. П. Новицького щодо права інтелектуальної власності у будівництві [15]. Дослідження І. В. Ярошук, Д. Семиліт, Х. Ю. Тарасенко присвячені проблемі суб'єктності права інтелектуальної власності у будівництві [24; 27]. Але об'єкти права інтелектуальної власності у будівельній галузі, їх вплив на інноваційність будівельної галузі України практично не розглядаються науковою літературою, тож потребують подальших досліджень та узагальнень.

Мета роботи – дослідження об'єктів права інтелектуальної власності у будівельній галузі, їх класифікація, узагальнення їх ролі та впливу на інноваційність будівельної галузі на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

Виклад матеріалу. Будівельна галузь сьогодні потребує запровадження нових технологій, матеріалів, нової техніки та знарядь праці. Тому важливим чинником для інноваційного розвитку сучасного будівництва має стати наукова технічна творчість, винахідницька діяльність та її результати – об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ). Саме винахідницька діяльність зі створення ОПІВ у будівництві, як важлива форма наукової діяльності, має бути продуктивною силою для інноваційного розвитку будівельної галузі сучасної України. «Інноваційна діяльність у будівельному комплексі, – на думку О. С. Салтанової, – полягає у

постійному творчому пошуку і реалізації можливостей інтенсивного розвитку всіх сфер будівельної діяльності. Формою організації інноваційної діяльності постає нововведення – процес створення і впровадження науково-технічних досягнень (НТД). Одна з найважливіших проблем регулювання інноваційної діяльності в будівництві – проблема ув'язування НТД з організаційно-економічним механізмом його впровадження» [23].

Будівельна галузь сьогодні – це складний організм, де процеси наукової діяльності зі створення ОПІВ, науково-технічного забезпечення та будівельного виробництва мають бути органічно пов'язані між собою та підтримуватися на державному рівні. Бо оновлення технологій, поява нових типів будівель та споруд, що зумовлює утворення нового технологічного укладу в будівельному комплексі, залежить від органічної єдності цих процесів: «...створення і впровадження технічних удосконалень у будівельній галузі значною мірою залежить від правильного регулювання творчої діяльності, яка полягає у пошуках нових рішень з метою підвищення рівня будівельного виробництва, його ефективності. Такі пошуки мають всебічно стимулюватися державою і потребують чіткого правового забезпечення» [1, с. 303].

Безумовно, впровадження нових технологій у будівельній галузі України значною мірою залежить і від державної

політики, і від можливості залучення коштів, і від рівня інвестицій у будівництво. Але надзвичайно важливим, в той же час, бачиться усвідомлення інновацій у будівництві як об'єктів права інтелектуальної власності, їх класифікація. Бо інновації, що охоплюють різні сфери будівельного виробництва, від нових методів організації і технології будівництва до розроблення нових матеріалів та комплектуючих, належать до об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ), які, за умови набуття прав, правової охорони та захисту можуть бути комерціалізовані й значно впливатимуть як на ефективний розвиток будівельної галузі, так і на розвиток держави.

Інноваційність будівельної галузі та її місце у соціально-економічному розвитку України відображають статистичні дані щодо подачі заявок та видачі патентів. Серед загальної кількості поданих в Україні заявок на винаходи у 2014–2018 рр. (за основними технічними напрямками) 5,7 % заявок належить до напрямку «Будівництво». Та у розподілі загальної кількості класифікованих заявок на корисні моделі за технічними напрямками до напрямку «Будівництво» належить 5,5 % заявок [13]. Кількість заявок від національних та іноземних заявників у 2014–2018 рр. показана у зведеній статистиці заявок та патентів на ОПІВ у будівництві, розробленій авторами на основі звіту Укрпатенту (табл. 1).

Таблиця 1

Зведена статистика заявок та патентів на ОПІВ у будівництві згідно зі звітом Укрпатенту за 2018 р.*

Заявки та патенти на об'єкти права ІВ у будівництві	Національні заявники					Іноземні заявники				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Заявки на винаходи у будівництві	120	103	119	104	98	90	73	57	52	50
Патенти на винаходи у будівництві	90	80	51	60	58	63	57	47	51	48
Заявки та патенти на корисні моделі у будівництві	Заявки					Патенти				
	455	414	443	486	453	523	394	442	474	468
Патенти на промислові зразки у 2018 році (за класами МКПЗ)										
Назва класу	Клас МКПЗ		Кількість одиниць		%					
Будівельні блоки та елементи споруд	25		50		2,2					

Закінчення таблиці 1

Патенти на промислові зразки у 2018 році (за класами МКПЗ)				
Назва класу	Клас МКПЗ	Кількість одиниць	%	
Робочі інструменти та залізні вироби	8	244	10,6	
Транспортні або підймальні засоби	12	147	6,4	
Устаткування для розподілення рідин та газів, санітарне, опалювальне, вентиляційне та повітрокондиціонувальне устаткування, тверде паливо	23	83	3,6	
Знаки для товарів і послуг (за класами МКТП)				
Назва класу	Клас МКТП	Кількість заявлених знаків	Національними заявниками	Іноземними заявниками
Споруджування будівель; ремонтування; послуги з встановлення устаткування	37	1 628 (2,8 %)	1 503 (2,9 %)	125 (1,7 %)

*Таблицю складено авторами згідно з джерелом [21].

Як бачимо, відсоток поданих заявок та отриманих патентів, особливо на винаходи, а також на корисні моделі та промислові зразки у будівництві на сьогодні ще досить незначний для того, щоб будівельну галузь України вважати інноваційною.

Об'єкти права інтелектуальної власності у будівництві значною мірою належать до права промислової власності (патентного права). Охорона та використання об'єктів промислової власності регулюються в Україні як міжнародними конвенціями та угодами, так і національним законодавством. Зокрема, винаходи, корисні моделі та промислові зразки, як найбільш розповсюджені ОПВ у будівництві, охороняються в Україні згідно із законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки» та іншими нормативними та законодавчими документами [19; 20].

Для оформлення прав (подачі заявки) на вказані об'єкти права ІВ у будівництві (винаходи, корисні моделі) використовується Міжнародна патентна класифікація (МПК), спеціальні індекси (класи) (табл. 2) та підкласи класифікації для будівництва, які показано в таблиці 3 на прикладі класу E04 – наземне будівництво [10]. Для оформлення прав на промислові зразки у будівництві використовуються окремі класи та підкласи Міжнародної класифікації промислових зразків (МКПЗ) (табл. 1) [11]. Зокрема, окрім класу 25, промислові зразки в галузі будівництва можна виокремити в класі 15 (15-04 Машина для будівництва та гірничі машини), що охоплює машини, які використовуються в цивільному будівництві. Окремі групи об'єктів, що належать до будівництва, представлені також у класах 8, 12, 23 (табл. 1) [МКПЗ] [12].

Таблиця 2

Класи для будівництва в Міжнародній патентній класифікації*

E01	E02	E03	E04	E05	E06
Будівництво доріг, залізниць або мостів	Гідротехнічні споруди; фундаменти; переміщення ґрунту	Водопостачання; каналізація	Наземне будівництво	Замки; ключі; гарнітура до вікон або дверей; сейфи	Двері, вікна, віконниці чи жалюзі взагалі; драбини.

*Таблицю складено авторами згідно з джерелом [10].

Таблиця 3

Клас E04 (наземне будівництво) та його підкласи згідно Міжнародної патентної класифікації*

E04 – наземне будівництво;					
E04B	E04C	E04D	E04F	E04G	E04H
Будівельні конструкції в цілому; стіни, перегородки, дахи, перекриття, стелі, ізоляція чи інший захист будівель	Елементи будівельних конструкцій; будівельні матеріали	Покрівлі; ліхтарі; ринви; інструменти для покрівельних робіт	Опоряджування будинків, наприклад, сходових маршів, підлог	Будівельні риштування; опалубка; робочі інструменти або інші допоміжні пристрої для виконання будівельних робіт або їх застосування, виготовлення або оброблення будівельних матеріалів на будівельному майданчику; ремонт, знесення або інші роботи, виконувані в існуючих будинках	Будинки чи подібні споруди спеціального призначення; плавальні чи подібні мілкі ванни або басейни; щогли; огорожі; намети; тенти або навіси взагалі.

*Таблицю складено авторами згідно з джерелом [10].

Деякі науковці, аналізуючи класи МПК для будівництва, зазначають, що вони (класи) «...в неповній мірі коректно та рівнозначно описують будівництво взагалі та його частини. Для чіткого розуміння стану питання інтелектуальної власності в будівництві необхідно виконати структурування, при цьому пропонується загально галузь поділити на основні 5 сфер: 1) проектування; 2) будівельні матеріали; 3) будівництво будівель і споруд; 4) обстеження будівель; 5) експлуатація будівель і споруд» [14]. Однак, на думку авторів статті, існуюче в МПК структурування класів для будівництва достатньо коректно відображає сферу будівельного виробництва, особливо якщо проаналізувати розподіл не тільки на класи, але й врахувати підкласи кожного класу, що підтверджується прикладом класу E04 (наземне будівництво), представленим у таблиці 3 [10].

Важливою сферою діяльності зі створення ОПІВ у будівельній галузі постає виробництво нових будівельних матеріалів, конструкцій або нових технологій їх виробництва. Патенти на винаходи та корисні моделі найбільше надаються саме у цій сфері. Окрім цього, патентним правом захищаються будь-які інструменти та

знаряддя праці будівельників, що входять, наприклад, до класів: 08 Робочі інструменти та залізні вироби; 15-04 Машини для будівництва та гірничі машини; 25 Будівельні блоки та елементи споруд; 25-01 Будівельні матеріали (згідно з Міжнародною класифікацією промислових зразків (МКПЗ)) [12].

Настав час поглянути на інновації у будівництві всебічно, не тільки як на об'єкти, що захищаються патентним правом, і розширити бачення таких об'єктів, які захищаються також авторським правом. Необхідно, на нашу думку, поєднати існуючі в науковій літературі з права ІВ класифікації об'єктів права інтелектуальної власності з тими інноваціями, що запроваджуються у будівництві, та усвідомити, що ці інновації стосуються практично усіх, за винятком, ОПІВ.

Значну роль серед ОПІВ у будівництві до сьогодні відіграє такий об'єкт права як раціоналізаторська пропозиція, що може стосуватися виробів, технології виробництва, задіяної техніки, складу матеріалів та організаційних заходів у сфері будівництва. Сучасні класифікації об'єктів права інтелектуальної власності відносять раціоналізаторську пропозицію до об'єктів науково-технічної інформації, або до

нетрадиційних об'єктів права ІВ, що охороняються та захищаються патентним правом [2, с. 9].

Але, окрім вказаних ОПІВ, які безумовно відіграють важливу роль у функціонуванні та розвитку будівельної галузі, існує значна кількість об'єктів права, що також безпосередньо стосуються будівництва, але, згідно з класифікацією об'єктів права інтелектуальної власності, належать до авторського права. У першу чергу це об'єкти, створені на етапі проектування будівельної споруди, які у праві інтелектуальної власності визначаються як архітектурні твори. Поняття «твір архітектури» Закони України «Про авторське право і суміжні права» та «Про архітектурну діяльність» трактують як: «твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо)» [16; 17]. Тому все, що можна віднести до поняття «архітектурний твір» –

будь-які ескізи, моделі, креслення, проекти, тощо, захищається авторським правом. На думку Новицького, твори архітектури не підлягають патентуванню: «бо методика проектування, або спосіб розрахунку будівлі, споруди, конструкції і тому подібного не можуть бути захищені патентом на винахід або корисну модель» [14]. Але саме тому, що архітектурні твори є об'єктами авторського права, вони не можуть бути долучені до класу «Будівництво» Міжнародної патентної класифікації, як пропонує вказаний вчений.

ОПІВ у галузі будівництва, що захищаються авторським правом, їх вплив на інноваційність будівельної галузі та її модернізацію недооцінені порівняно з ОПІВ, що захищаються патентним правом. До сьогодні відсутні будь-які узагальнення таких об'єктів. Тому автори статті розробили класифікацію ОПІВ із різних груп об'єктів права, які прямо чи опосередковано пов'язані з будівельною галуззю (табл. 4).

Таблиця 4

Об'єкти права ІВ у будівництві*

Назва ОПІВ	Характерні риси об'єктів права, що підтверджують їх застосування у будівництві	Патентне/авторське право	Охоронний документ на ОПІВ
Об'єкти права промислової власності			
1	2	3	4
Винахід	Продукт (пристрій, речовина); процес (спосіб); застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням – як об'єкти винаходів у будівельній галузі.	Патентне право	Патент
Корисна модель	Об'єктами корисної моделі у будівництві можуть бути продукт (пристрій, речовина), процес (технологічний) у будівництві.	Патентне право	Патент
Промисловий зразок	Зовнішній вигляд промислових виробів у будівництві, сукупність суттєвих ознак яких задовольняє естетичні та ергономічні вимоги до них.	Патентне право	Патент
Об'єкти науково-технічної інформації або нетрадиційні об'єкти права			
Рационалізаторська пропозиція	Пропозиція, що стосується виробів, технології виробництва, задіяної техніки, складу матеріалів та організаційних заходів у сфері будівництва.	Патентне право	Свідectво
Комерційна таємниця	Відомості технічного, організаційного, виробничого та іншого характеру у будівництві, які можуть мати комерційну цінність.	Патентне право	Особливий об'єкт права, що не потребує реєстрації.
Об'єкти авторського права та суміжних прав			
Архітектурний твір	Твори архітектури у вигляді оригіналу (проекту, креслень, ескізів, моделей), так і у вигляді матеріальних носіїв (готових об'єктів).	Авторське право	Свідectво

Закінчення таблиці 4			
1	2	3	4
Літературний (письмовий) твір – науковий твір	Науковий твір, науково-дослідницька робота (звіт), карти та технічні креслення, твір, написаний особливою математичною мовою (рівняння, геометричні фігури), мовою коду або спеціальною технічною мовою у галузі будівництва.	Авторське право	Свідоцтво
Комп'ютерна програма	Прикладні програми, що використовуються у сфері архітектури, дизайну та будівництва.	Авторське право	Свідоцтво
Фотографічний твір	Прикладні фотографії, що мають безпосереднє відношення до наукових творів у галузі будівництва або до самого процесу будівництва, до архітектурних творів тощо.	Авторське право	Свідоцтво
Компіляції даних (бази даних)	Дані або збірники іншої інформації в будівельній галузі – компіляції матеріалів, даних, інформації, результатів науково-технічної творчості, розміщені в системному або методичному порядку, доступні через електронні або інші засоби; автоматизоване проектування в будівництві.	Авторське право	Правова охорона лише у тому випадку, якщо право на включення до бази даних об'єкту належить розробнику
Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг			
Торговельна марка	Товари та послуги у галузі будівництва	Патентне право	Свідоцтво
Комерційне (фірмове) найменування	Фірмові найменування у галузі будівництва, бренди компаній будівельного профілю.	Господарське право (Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців)	Реєструється разом із фірмою, не потребує окремої реєстрації
Кваліфіковане (географічне) зазначення походження товару	Назва географічного місця, яка вживається для позначення товарів будівельного спрямування (буд. матеріалів тощо) які мають особливі властивості, якості, репутацію, пов'язані з цим географічним регіоном, природними умовами або людським фактором.	Патентне право	Свідоцтво

*Таблицю складено авторами згідно з джерелами [2; 10–12].

Окрім творів архітектури Цивільний кодекс України та Закон України «Про авторське право і суміжні права» до категорії об'єктів авторського права відносять літературні твори, куди входять наукові, письмові твори. Саме тому наукові розробки та дослідження у будівельній галузі беззаперечно можна вважати ОПІВ у галузі будівництва. Важливі для розвитку інновацій у будівництві об'єктами авторського права, на думку авторів статті, також фотографічні твори, комп'ютерні програми та компіляції даних (бази даних).

Зокрема, комп'ютерні програми у сфері сучасного будівництва, як відомо, використовуються від етапу проектування до зведення будівлі та відстеження стану будівництва. Х. Ю. Тарасенко, відмічаючи важливість технологій для будівництва, вказує на «...так звані системи

конструкторського проектування, які спрямовані на те, аби забезпечити багатоваріантність проектів завдяки зміні та варіації вихідних даних, збільшити якість проектування, зменшити кількість необхідних витратних матеріалів, інженерно-технічних працівників, зайнятих проектуванням і конструюванням, та коштів, скоротити строки проектування» [23].

Програмного забезпечення вимагають сьогодні не тільки етапи проектування та будівництва, а й вся сучасна будівельна техніка: «Наприклад, моделі для 3D-друку, в тому числі і в галузі будівництва, зазвичай поширюються в файлах формату STL. Щоб перетворити STL-файл на G-код (мова, яку розуміє 3D-принтер), потрібна «програма-слайсер» (назва зумовлена тим, що програма нарізає («to slice» – з англ. «різати»)

3D-модель на безліч плоских двовимірних шарів, з яких 3D-принтер буде складати фізичний об'єкт» [23].

Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг, до яких відносять торговельні марки, комерційні найменування та географічні зазначення походження товарів, також послуговуються для розвитку та інноваційності будівельної галузі. Що стосується перших двох, то і в усьому світі, і в Україні велика кількість прикладів відомих торговельних марок у галузі будівництва та компаній, назви яких стали брендом у будівельній сфері.

Використання торговельних марок у будівельній сфері підтверджує й Міжнародна класифікація товарів і послуг (МКТП), яка серед іншого включає у себе класи товарів та послуг у будівельній галузі, як, наприклад, клас 6 «Звичайні метали та їх сплави, руди; металеві матеріали для будівель і конструкцій; перемісні будівельні конструкції металеві; троси і дроти із звичайних металів неелектричні; дрібні металеві вироби; металеві контейнери для зберігання або перевезення; сейфи»; клас 19 «Будівельні та конструкційні матеріали неметалеві; труби жорсткі будівельні неметалеві; асфальт, смола, просмолювальні матеріали будівельні і бітум; будівельні конструкції перемісні неметалеві; пам'ятники неметалеві»; клас 37 (для послуг), куди серед іншого входять послуги зі спорудження будівель: «Послуги зі споруджування; послуги із встановлювання і ремонтування; добування копалин, буріння свердловин для добування нафти та газу» [10].

Що ж до відомих у будівництві комерційних найменувань (назв компаній), які вже стали брендами, прикладом можуть бути хоча б компанії світового рівня з виробництва будівельної техніки, такі як: «Volvo», «Hyundai», «Hitachi», «Caterpillar», «Mitsubishi», «Liebherr-International AG», «Komatsu Ltd».

Наразі в Україні досі не використовується (стосовно будівництва) кваліфіковане (географічне) зазначення

походження товару, яке також необхідно розглядати як можливий ОПІВ, що матиме значний вплив на інноваційний розвиток будівельної галузі. На сьогодні в Україні ще досить мало зареєстрованих зазначень походження товарів. Це, в основному, вина, мінеральна вода та деякі продовольчі продукти, як от зазначення сиру карпатського регіону «гуцульська бринзя», що було зареєстроване зовсім нещодавно.

Але Україна багата на різні мінерали, природні матеріали, які традиційно використовуються для будівництва – глини, бутовий камінь, граніти. Тому ці та інші матеріали, як, наприклад, житомирський та коростишівський граніти, відомі своїми якісними характеристиками не тільки в Україні, а й у світі, можуть бути зареєстровані як географічні назви походження товару. Потребують реєстрації і традиційні для України способи зведення будівель, основані на використанні наявних природних матеріалів та традиційних, національних способів зведення житла, які сьогодні вже широко застосовуються під час зведення екологічних будинків та екопоселень в усьому світі – будинків із саману, глини тощо.

Висновки. Будівельна галузь України в останні роки розвивається активними темпами. Будуються та приймаються в експлуатацію житлові будинки, розвивається альтернативна енергетика, використовуються нетрадиційні джерела енергії. Але задля нових темпів росту, задля використання потенціалу будівельної галузі для скорочення енергоємності, необхідне запровадження інноваційних технологій на основі об'єктів права інтелектуальної власності. Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності на період 2020–2025 років зазначає, що «Україна втрачає потенціал створення об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) за відсутності послідовної державної політики та стратегії у сфері охорони й захисту інтелектуальної власності. Відтак, політика держави у сфері ІВ має бути невід'ємною складовою інноваційної політики, стрижневою для економічного розвитку, й

дозволить застосовувати всебічний і глобальний підхід до стимулювання і сприяння інноваціям на національному рівні, а також стане каталізатором створення та використання об'єктів права промислової власності у процесах структурних перетворень» [13].

Таких структурних перетворень та сприяння інноваціям вимагає сьогодні будівельна галузь України. Інноваційні методи будівництва та динаміка розвитку у цій сфері можуть дати поштовх позитивним зрушенням у залученні іноземних інвестицій в будівництво України, зробити

національну будівельну галузь енергоефективною та конкурентоспроможною. Розвиток будівництва на основі широкого запровадження об'єктів права інтелектуальної власності має надзвичайно великий потенціал для інновацій, котрі вже використовуються та потребують більш широкого впровадження, а також для створення нових, революційних, інноваційних об'єктів, що сприятимуть матеріаломісткості, енергоефективності, технологічності та конкурентоздатності будівельної галузі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко В. В., Бабенко В. А., Малашевич А. П. Винахідництво, як фактор розвитку інтелектуальної власності у будівельній галузі. *Інтелектуальна власність в Україні: проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (28–29 листопада 2019 р.). Упорядники : Савицький М. В., Євсєєва Г. П., Бабенко В. А. Київ–Дніпро : НДІ ІВ НАПрНУ – ПДАБА, 2019. 424 с. С. 299–304.
2. Бабенко В. А., Омелян-Скирта Н. Г. Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2011. 140 с.
3. Вербицкий Ю. С., Дикарев К. Б., Папирнык Р. Б., Кузьменко А. Н. Разработка технологии устройства непрерывной изоляции выступающих строительных конструкций. *Транспортное строительство*. № 7. Москва: Максспринт, 2016. С. 20–24.
4. Ганник М. І., Несевря П. І., Папірник Р. Б. Дослідження процесу корозії арматур в полімербетонах. *Ресурсоекономні матеріали, конструкції, будівлі та споруди* : зб. наук. пр. Вип. 32. Рівне : Національний університет водного господарства та природокористування, 2016. С. 23–29.
5. Березюк А. М., Шаленний В. Т., Дікарев К. Б., Скокова А. О., Замєсова К. О., Папірник Р. Б., Дорохін І. В. Вантажопідйомний пристрій для виконання ремонтних та оздоблювальних робіт : деклар. пат. на корисну модель u 201201781 E04G 21/00, № 72687 U; заявл. 17.02.12; опубл. 27.08.12; Бюл. № 16.
6. Березюк А. М., Дікарев К. Б., Скокова А. О., Кузьменко О. М., Камєнев О. С., Папірник Р. Б., Зайцев С. О. Спосіб улаштування енергозберігаючого конструктивного вузла «балконна плита – зовнішня стіна – плита перекриття» : пат. 97942 Україна, МПК Е 04 В 1/74; заявл. 03.11.2014; опубл. 10.04.2015; Бюл. № 7.
7. Березюк А. М., Дікарев К. Б., Папірник Р. Б., Скокова А. О., Кузьменко О. М., Тріфонов І. В., Зайцев С. О. Спосіб улаштування теплоізоляції конструктивного вузла «балконна плита – зовнішня стіна – плита перекриття» : пат. 100712 Україна, МПК Е 04 В 1/74; заявл. 26.01.2015; опубл. 10.08.2015; Бюл. № 15.
8. Інновації у будівництві: чому українські девелопери не цікавляться новими технологіями. URL : <https://azuz.org.ua/press/innovatsiyi-v-budivnytstvi-chomu-ukrayinski-developery-ne-tsikavlyatsya-novymy-tehnologiyamy/> (Перевірено : 12.11.2019).
9. Майданик Р. А. Містобудівне право: цивільно-правові аспекти. Будівельне право: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. : матер. Третьої наук.-практ. конф. (Київ, 4 грудня 2019 р.). В 2-х ч. Ч. 1. Вип. III. Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. Київ – Тернопіль : Бескиди, 2019. 231 с. С. 6–8.
10. Міжнародна патентна класифікація (МПК-2020.01). URL : <https://base.uipv.org/mpk2009/index.html> (Перевірено : 21.02.2020).
11. Міжнародна класифікація промислових зразків (Локарнська класифікація) (МКПЗ–12). URL : <https://base.uipv.org/locarno/> (Перевірено : 01.02.2020).
12. Міжнародна класифікація товарів і послуг (МКТП – 11-2020). URL : <https://nice.uipv.org/class/good/1> (Перевірено : 21.02.2020).
13. Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності на період 2020–2025 роки (проект). URL : <http://nipo.org.ua/activity/stvorennnya-efektivnogo-navchalnogo-centru-u-sferi-intelektualnoi-vlasnosti-iv> (Перевірено : 21.02.2020).
14. Новицький О. П. Інтелектуальна власність в будівництві. URL : <https://www.pdaa.edu.ua/default/files/node> (Перевірено : 21.02.2020).
15. Папирнык Р. Б., Шаленный В. Т. Повышение технологичности проектных решений монолитных и сборно-монолитных зданий и сооружений. *Промышленное и гражданское строительство*. 2010. № 2. С. 19–21.

16. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (Перевірено : 07.03.2020).
17. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20.05.1999 р. № 687XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14> (Перевірено : 16.12.2019).
18. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (Перевірено : 04.02.2020).
19. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (Перевірено : 21.02.2020).
20. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України № 3770-XII від 23.12.93. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12> (Перевірено : 14.01.2020).
21. Річний звіт 2018. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). Київ : ДП «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). 2019. 72 с. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2018.pdf> (Перевірено : 17.11.2019).
22. Салтанова О. С. Проблеми впровадження та діагностика інновацій в будівельній галузі України. Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (24–26 травня 2017 р.). Харків, 2017. С. 54–55. URL : <https://www.eprints.kname.edu.ua/ilovepdf.com-54-55>. (Перевірено : 17.11.2019).
23. Тарасенко Х. Ю. ІТ у сфері будівництва. URL : <http://yurholding.com/news/117-t-u-sfer-budvniictva.html> (Перевірено : 02.11.2019).
24. Тарасенко Х. Ю. Первинні та вторинні суб'єкти права інтелектуальної власності у сфері будівництва. Актуальні проблеми інтелектуального інформаційного та ІТ права : матер. другої Всеукр. наук.-практ. конф. (27–28 жовтня 2017 р.). Львів, 2017. С. 264–270.
25. Чорна М. В., Глухова С. В. Стратегічні напрями інноваційної діяльності підприємств будівельної галузі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 1 (1). С. 210–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2012_1%281%29_32 (Перевірено : 02.11.2019).
26. Якименко О. В. Напрями інноваційної політики розвитку підприємств будівельного комплексу України. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2014. № 5. С. 77–87. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2014_5_10. (Перевірено : 02.11.2019).
27. Ярошук І., Семиліт Д. Інтелектуальна власність в будівництві аспекти. Будівельне право : проблеми теорії і практики : зб. наук. пр.: матер. Третьої наук.-практ. конф. (Київ, 4 грудня 2019 р.). В 2-х ч. Ч. 1. Вип. III / Мін-во освіти і науки України. Київ : Нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін.; Київ–Тернопіль : Бескиди, 2019. 231 с. С. 133–139.

REFERENCES

1. Avramenko V.V., Babenko V.A. and Malashevych A.P. *Vinahidnictvo, yak faktor rozvitku intelektual'noi vlasnosti u budivel'nij galuzi* [Invention as factor of intellectual property development in the construction industry]. *Intelektual'na vlasnist' v Ukraїni: problemi ta perspektivi rozvitku v informacijnomu suspil'stvi : mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf.* [Intellectual Property in Ukraine: Problems and Prospects for Development in the Information Society : proceedings of the All-Ukrainian Scientific-Practical Conference]. Compiled by M.V. Savytskyi, G.P. Yevseyeva, V.A. Babenko. November 28–29, 2019. Kyiv–Dnipro : SRI IWP–PSACEA, 2019, 424 p., pp. 299–304. (in Ukrainian).
2. Babenko V.A. and Omelyan-Skrta N.G. *Osnovi intelektual'noi vlasnosti : navch. posib.* [Fundamentals of Intellectual Property: teach. guidances]. Dnipropetrovsk : PSACEA, 2011, 140 p. (in Ukrainian).
3. Verbitskyi Yu.S., Dikarev K.B., Papirnyk R.B. and Kuzmenko A.N. *Razrabotka tehnologii ustrojstva nepreryvnoj izolyacii vystupayuschih stroitel'nyh konstrukcij* [Development of the technology of the device for continuous insulation of protruding building structures]. *Transportnoe stroitel'stvo* [Transport Construction]. No. 7, Moscow : Maxprint, 2016, pp. 20–24. (in Russian).
4. Hannik M.I., Nesevria P.I. and Papirnyk R.B. *Doslidzhennya procesu korozii armatur v polimerbetonah* [Investigation of the process of corrosion of reinforcement in polymer concrete]. *Resursoekonomni materialy, konstrukcii, budivli ta sporudi: zb. nauk. pr.* [Resource-economical materials, structures, buildings and structures : coll. scientific works]. Vol. 32, Rivne : National University of Water Management and Environmental Management, 2016, pp. 23–29. (in Ukrainian).
5. Bereziuk A.M., Shalennyi V.T., Dikarev K.B., Skokova A.A., Zamesova K.A., Papirnyk R.B., Dorokhin I.V. *Vantazhopidjonnij pristrj dlya vikonannya remontnih ta ozdobyval'nyh robot : deklar. pat. na korisnu model'* [Lifting device for performing repair and finishing works : Utility Model Declaration]. U 201201781 E04G 21/00, no. 72687 U, request 02.17.12; publ. 27.08.12; Bul. no. 16. (in Ukrainian).
6. Bereziuk A.M., Dikarev K.B., Skokova A.O., Kuzmenko O.M., Kamenev O.S., Papirnyk R.B., Zaitsev S.O. *Sposib ulashtuvannya energozberigayuchogo konstruktivnogo vuzla "balkonna plita – zovnishnya stina – plita perekrittya" : patent* [Method of arrangement of energy saving structural unit "balcony plate – outer wall – floor slab": patent]. 97942 Ukraine, IPC E 04 B 1/74, request 03.11.2014; publ. 10.04.2015; Bul. no.7. (in Ukrainian).
7. Bereziuk A.M., Dikarev K.B., Papirnyk R.B., Skokova A.O., Kuzmenko O.M., Trifonov I.V., Zaitsev S.O. *Sposib ulashtuvannya teploizolyacii konstruktivnogo vuzla "balkonna plita – zovnishnya stina – plita perekrittya" :*

patent [Method of arrangement of thermal insulation of structural unit "balcony plate – outer wall – floor slab": patent]. 100712 Ukraine, IPC E 04 V 1/74; request 26.01.2015; publ. 08/10/2015; Bul. no. 15. (in Ukrainian).

8. *Innovacii u budivnictvi :chomu ukrains'ki developeri ne cikavlyat'sya novimi tehnologiyami* [Innovations in construction: Why Ukrainian developers are not interested in new technologies]. (in Ukrainian).

9. Maidanyk A.A. *Mistobudivne pravo: civil'no-pravovi aspekti. Budivel'ne pravo : problemi teorii i praktiki : mater. Tret'oi nauk.-prakt. konf* [Urban Planning: Civil Aspects. Construction Law : Problems of Theory and Practice : Materials of the Third Scientific Pract. Conf.]. In 2 parts, part 1, no. III, Kyiv, December 4, 2019, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv : Nat. Un-t Building and Architects and others, Kyiv–Ternopil : Beskidy, 2019, 231 p., pp. 6–8. (in Ukrainian).

10. *Mizhnarodna patentna klasifikaciya* (MPK-2020.01) [International Patent Classification (MPK-2020.01)]. (in Ukrainian).

11. *Mizhnarodna klasifikaciya promislovih zrazkiv (Lokarn'ska klasifikaciya) (ICPZ-12)* [International Classification of industrial samples (Lokars'ka classification) (ICPZ-12)]. (in Ukrainian).

12. *Mizhnarodna klasifikaciya tovariv i poslug (MKTP-11-2020)* [International Classification of Goods and services (ICTP-11-2020)]. (in Ukrainian).

13. *Nacional'na strategiya u sferi intelektual'noi vlasnosti na period 2020-2025 roki (proekt)* [The national strategy in the field of intellectual property for the period 2020-2025 years (project)]. (in Ukrainian).

14. Novytskyi O.P. *Intelektual'na vlasnist' v budivnictvi* [Intellectual property in construction]. (in Ukrainian).

15. Papirnyk R.B. and Shalennyi V.T. *Povyshenie tehnologichnosti proektnykh reshenij monolitnykh i sborno-monolitnykh zdaniy i sooruzhenij* [Increasing the manufacturability of design solutions for monolithic and prefabricated monolithic buildings and structures]. *Promyshlennoe i grazhdanskoe stroitel'stvo* [Industrial and Civil Engineering]. 2010, no. 2, pp. 19–21. (in Russian).

16. *Pro avtors'ke pravo ta sumizhni prava : Zakon Ukraïni vid 23.12.1993 № 3792-XII* [On copyright and related rights: Law of Ukraine of 23.12.1993 no. 3792-XII]. (in Ukrainian).

17. *Pro arhitekturnu diyal'nist' : Zakon Ukraïni vid 20.05.1999 r. № 687XIV* [On architectural activity: Law of Ukraine from 20.05.1999 no. 687XIV]. (in Ukraine).

18. *Pro reguluvannya mistobudivnoi diyal'nosti : Zakon Ukraïni vid 17.02.2011 r. № 3038-VI* [On regulation of urban planning: Law of Ukraine from 17.02.2011 no. 3038-VI]. (in Ukrainian).

19. *Pro ohoronu prav na vinahodi ta korisni modeli : Zakon Ukraïni vid 15.12.1993 № 3687-XII* [On protection of rights to inventions and utility models law of Ukraine from 15.12.1993 no. 3687-XII]. (in Ukrainian).

20. *Pro ohoronu prav na promislovi zrazki : Zakon Ukraïni № 3770-XII vid 23.12.93* [Law on Protection of Industrial Designs Law of Ukraine no. 3770-XII of 23.12.93]. (in Ukrainian).

21. *Richnij zvit 2018. Derzhavne pidpriemstvo "Ukrains'kij institut intelektual'noi vlasnosti" (Ukrpatent)* [Annual Report 2018. State Enterprise "Ukrainian Institute of Intellectual Property" (Ukrpatent)]. Kyiv : SE "Ukrainian Institute of Intellectual Property (Ukrpatent)", 2019, 72 p. (in Ukrainian).

22. Saltanova O.S. *Problemi vprovadzhennya ta diagnostika innovacij v budivel'nij galuzi Ukraïni* [Problems of implementation and diagnostics of innovations in the construction industry of Ukraine]. *Ekonomichni problemi ta perspektivi rozvitku zhitlovo-komunal'nogo gospodarstva na suchasnomu etapi : mater. V Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Economic Problems and Prospects for the Development of Housing and Communal Services at the Current Stage : proceedings of the V Intern. Scient. and Pract. Conf.]. May 24–26, Kharkiv, 2017, pp. 54–55. (in Ukrainian).

23. Tarasenko H.Yu. *IT u sferi budivnictva* [Building IT]. (in Ukrainian).

24. Tarasenko H.Yu. *Pervinni ta vtorinni sub'ekti prava intelektual'noi vlasnosti u sferi budivnictva* [Primary and Secondary Subjects of Intellectual Property Law in the Construction Sector]. *Aktual'ni problemi intelektual'nogo informacijnogo ta IT prava : mater. drugoi Vseukr. nauk.-prakt. konf.* [Actual Problems of Intellectual Information and IT Law : Proceedings of the Second All-Ukrainian Scientific and Practical Conference]. October 27–28, Lviv, 2017, pp. 264–270. (in Ukrainian).

25. Chorna M.V. and Glukhova S.V. *Strategichni napryami innovacijnoi diyal'nosti pidpriemstv budivel'noi galuzi* [Strategic directions of innovative activity of enterprises of the construction industry]. *Ekonomichna strategiya i perspektivi rozvitku sferi torgivli ta poslug* [Economic strategy and prospects of development of trade and services]. 2012, vol. 1 (1), pp. 210–216. (in Ukrainian).

26. Yakimenko O.V. *Napryami innovacijnoi politiki rozvitku pidpriemstv budivel'nogo kompleksu Ukraïni* [Directions of innovative policy of development of enterprises of construction complex of Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnya pidpriemstvami mashinobudivnoi galuzi* [Economics and management of enterprises of machine-building industry]. 2014, no. 5, pp. 77–87. (in Ukrainian).

27. Yaroshchuk I. and Semilit D. *Intelektual'na vlasnist' v budivnictvi aspekti* [Intellectual property in construction aspects]. *Budivel'ne pravo : problemi teorii i praktiki : zb. nauk. pr. : mater. Tret'oi nauk.-prakt. konf.* [Construction law : problems of theory and practice : coll. of sciences. BC : materials of the Third Scient. and Pract. Conf.]. In 2 parts, part 1, no. III, (Kyiv, December 4, 2019). Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv : Nat. Un-t Building and Architects and others; Kyiv–Ternopil : Beskidy Publ., 2019, 231 p., pp. 133–139. (in Ukrainian).

Надійшла до редакції : 12.02.2020 р.